

Mustaqil ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish

Andijon davlat Pedagogika instituti

Fizika fani o'qituvchisi

Mamatova Go'zaloy Jo'ramirzayevna

Fizika va astronomiya yo'nalishi talabalari

Ismoilov Hasanboy Erali o'g'li

Annotatsiya. Ushbu maqola mustaqil ta'limda sun'iy intellektdan (SI) foydalanishning imkoniyatlari va muammolarini tahlil qiladi. Maqolada, SI texnologiyalarining o'quvchilarga o'z-o'zini boshqarish, shaxsiylashtirilgan ta'lim, va materiallarni tezkor o'zlashtirish imkoniyatlarini qanday taqdim etishi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar. Mustaqil ta'lim, sun'iy intellekt, ta'lim texnologiyalari, shaxsiylashtirilgan ta'lim, ta'lim tizimi, ma'lumotlar xavfsizligi.

Kirish. Mustaqil ta'lim — bu o'quvchilarga o'z-o'zini boshqarish, o'z vaqtida va samarali tarzda o'rganish imkonini beruvchi ta'lim yondashuvidir. U o'quvchilarga ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini, masalan, o'rganishning davomiyligini, materiallarni qayta ko'rib chiqishni, baholashni va o'z-o'zini sinashni mustaqil ravishda boshqarish imkoniyatini beradi. Mustaqil ta'limda o'quvchilar o'zlariga kerakli resurslarni tanlab, o'z qobiliyatlarida o'rganishlari mumkin, bu esa ular uchun ta'limni yanada samarali va moslashtirilgan qiladi. Bu yondashuv, ayniqsa, texnologiyalarning rivojlanishi, masalan, internet, kompyuterlar va sun'iy intellekt (SI) kabi ilg'or texnologiyalar orqali amalga oshirilganida yanada samarali bo'ladi.[7]

Tadqiqot va taxlil natijalari. Hozirgi kunda, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga integratsiyasi o'quvchilarning mustaqil ta'limini yanada samarali qilish imkonini yaratmoqda. Sun'iy intellektning ta'limda qo'llanilishi, o'quvchilarga shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlarini yaratish, materiallarni avtomatik ravishda taqdim etish, o'rganish jarayonini tahlil qilish va baholash kabi bir qator imkoniyatlarni taklif etadi. Masalan, SI tizimlari o'quvchilarning faoliyatini kuzatib borish, ularning o'zlashtirish darajasini aniqlash va natijalarini baholashga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning zaif tomonlarini aniqlash, kerakli yordamini taqdim etish va o'quv jarayonini shaxsiylashtirish imkonini beradi. O'quvchilarning o'rganish jarayoni, qiziqishlari va ehtiyojlariga moslashgan materiallar sun'iy intellekt yordamida avtomatik ravishda taqdim etilishi, o'quvchilarning individual o'rganish jarayonini eng yaxshi tarzda boshqarishga imkon yaratadi [2].

Sun'iy intellektning ta'limda qo'llanilishi o'qituvchilar uchun ham yangi imkoniyatlar yaratadi. SI yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini, ularning zaif va kuchli tomonlarini tez va aniq baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa, o'qituvchilarga o'quvchilarning ta'lim jarayonini individual ravishda boshqarish va moslashtirish imkonini beradi. O'qituvchilar, sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning o'rganish jarayonini doimiy ravishda tahlil qilib, kerakli o'zgarishlarni amalga oshirishi mumkin. Buning natijasida,

o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini yaxshilash va o'qituvchilarning ish yukini kamaytirish mumkin bo'ladi.[1]

Sun'iy intellektning mustaqil ta'limdagi rolini to'liq tushunish uchun uning imkoniyatlarini va foydalarini yanada chuqurroq tahlil qilish zarur. Misol uchun, o'quvchilar uchun shaxsiylashtirilgan o'qish tajribasi yaratish, o'rganish jarayonini o'z sur'atlariga moslashtirish, va o'quvchilarning qiziqishlarini inobatga olish sun'iy intellekt yordamida amalga oshiriladi. O'quvchilar o'z ehtiyojlariga mos materiallar bilan ta'minlanadi va ular o'z o'rganish jarayonini boshqarishlari mumkin. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qiladi va ta'limni yanada samarali qiladi biroq, sun'iy intellektning ta'limdagi imkoniyatlari bilan birga, bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi. Birinchi navbatda, axborot xavfsizligi va ma'lumotlarning maxfiyligi masalasi alohida e'tiborga loyiqdir. O'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlari va ularning o'rganish faoliyati haqida to'plangan axborotlar xavfsizligini ta'minlash zarur. Ma'lumotlarning to'g'ri ishlov berilishi va himoya qilinishi, bu tizimlar o'quvchilarga xizmat qilishdan oldin, katta mas'uliyat talab qiladi. Bunday tizimlarni ishlab chiqishda ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus xavfsizlik protokollari va tizimlar zarur. Aks holda, shaxsiy ma'lumotlarning o'g'irlanishi yoki noto'g'ri ishlatilishi mumkin. Ikkinchi muammo, sun'iy intellektning ta'lim sohasida keng qo'llanilishi uchun kerakli infratuzilmaning mavjudligi bilan bog'liqdir. Ko'plab ta'lim muassasalarida zarur texnik vositalar va dasturiy ta'minotlar mavjud emas, bu esa sun'iy intellekt tizimlarining samarali ishlashiga to'sqinlik qiladi. Shu bilan birga, yuqori texnologiyalarni joriy qilish uchun katta moliyaviy resurslar talab qilinadi, bu esa ba'zi muassasalarning texnologiyalarga kirishini cheklashi mumkin. Shuningdek, sun'iy intellektni ta'lim tizimiga integratsiya qilish uchun mutaxassislarni tayyorlash, ularni yangi tizimlar bilan ishlashga o'rgatish zarur. Bundan tashqari, inson faktori ham katta rol o'ynaydi. Sun'iy intellekt texnologiyalari o'qituvchilarni to'liq almashtira olmaydi. O'qituvchilarning pedagogik yondashuvlari, tajribalari va o'quvchilarga individual e'tibor berishlari SI tizimlaridan ko'ra ko'proq ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt tizimlari yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning o'rganish jarayonini yengillashtirishlari mumkin, ammo o'qituvchilarning ro'li hamon muhimdir[4].

Sun'iy intellektning mustaqil ta'limda qo'llanilishi bilan bog'liq boshqa bir qator masalalar ham mavjud, masalan, axloqiy masalalar va sun'iy intellekt tizimlarining o'qituvchilar va o'quvchilarni ta'lim jarayonida qanday ta'sir qilishidir. O'quvchilarni shaxsiylashtirilgan ta'lim bilan ta'minlashda, bu tizimlar faqatgina axborotlarni taqdim etishdan tashqari, o'quvchilarning ruhiy holatiga ham ta'sir qilishi mumkin. Bunday texnologiyalarni joriy qilishda axloqiy va psixologik masalalarni hisobga olish zarur. Bundan tashqari, sun'iy intellektning ta'lim tizimiga integratsiyasini ta'minlash uchun davlat siyosati, texnologiya ishlab chiqaruvchilari, ta'lim muassasalari va ilmiy jamoatchilik birgalikda harakat qilishlari lozim. Ular sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limda samarali

ishlashini ta'minlash va mavjud muammolarni bartaraf etish uchun kerakli infratuzilma va siyosatlarni ishlab chiqishlari zarur.[5]

Xulosa. Sun'iy intellektning mustaqil ta'limda foydalanish imkoniyatlari juda katta va bu texnologiyalar kelajakda ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shaxsiylashtirilgan ta'lim, o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan o'quv kontenti va materiallarni avtomatik ravishda taqdim etish imkoniyati o'quvchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. O'quvchilar o'z vaqtida va samarali o'rganishlari uchun zamonaviy sun'iy intellekt asosida yaratilgan tizimlar ularga o'rganish jarayonini rejalashtirish va nazorat qilish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim jarayonida o'qituvchilarning ro'lini yanada samarali qilishga yordam beradi. Masalan, SI yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini doimiy ravishda kuzatib borishlari, kerakli materiallarni taqdim etishlari va o'quvchilarning rivojlanishiga qarab o'qitish metodlarini moslashtirishlari mumkin. Bu esa, o'qituvchilarning ish yukini kamaytirish va ta'limni yanada sifatli qilish imkonini yaratadi. Biroq, sun'iy intellektning ta'lim sohasida qo'llanilishi bilan bir qatorda, ba'zi muammolar ham mavjud. Birinchi navbatda, axborot xavfsizligi va ma'lumotlarning maxfiyligi masalalari juda muhimdir. O'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlari va o'rganish faoliyati haqida ma'lumotlar yig'ilsa, ularning xavfsizligini ta'minlash zarur. Ikkinchidan, SI tizimlarining o'qituvchilarni to'liq almashtira olmasligi, inson faktori va pedagogik tajriba hali ham juda muhimdir. Shuningdek, bunday texnologiyalarning yuqori narxi va ta'lim muassasalarining ularni qo'llash uchun kerakli infratuzilma yaratishdagi qiyinchiliklari ham mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alimov, A. A., & Azimov, M. S. (2020). Sun'iy intellekt va ta'lim: Tezkor texnologiyalar va ularning ta'lim tizimidagi roli. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Saidov, S. M. (2021). Mustaqil ta'limda yangi pedagogik yondashuvlar va sun'iy intellektning roli. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
3. Ibragimov, I. A., & Yunusova, G. B. (2019). Innovatsion texnologiyalar va ta'lim tizimidagi zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
4. Yuldoshev, U. K., & Karimov, B. A. (2022). Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish: Muammolar va imkoniyatlar. Tashkent: Akademnashr.
5. Mukhamedov, E. A. (2023). Pedagogik texnologiyalar va ta'limda sun'iy intellektni qo'llash: Tajriba va natijalar. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
6. Sharipov, K. R., & Dilmurodov, D. M. (2021). Ta'lim texnologiyalarining rivojlanish tendensiyalari va sun'iy intellekt. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
7. Abdullaeva, N. S., & Tashmukhamedov, M. I. (2020). Ta'limda sun'iy intellektni qo'llashning zamonaviy usullari. Toshkent: Ta'lim va ilmiy-texnik nashriyoti.

8. Tursunov, M. E. (2022). Mustaqil ta'limning yangi imkoniyatlari: Sun'iy intellekt va ta'lim tizimi. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti nashriyoti.

9. Умурзақов, А. Х., Улуханов, И. Т., & Инамидинова, Д. К. (2022). Талабаларда иждокорлик қобилиятини шаклланишида умумтехник фанлар бўйича тизимли фикрлашнинг ўрни. *Механика и технология*, 2(7), 192-194.